Posudek na diplomovou práci Valentýny Žiškové *Možnosti syntézy marxisticko-formalistické polemiky v textech vybraných členů Bachtinova kroužku: Michail M. Bachtin, Pavel N. Medvěděv, Valentin N. Vološinov*

V diplomové práci si V. Žiškové stanovila nosné téma: stopování střetů a vlivů marxismu a ruského formalismu v myšlení M. M. Bachtina a jeho spolupracovníků. Po obsahové stránce nemohu práci nic vytknout: obě myšlenkové linie (vč. linií jiných, dotčených marginálně, např. lingvistických) autorka velmi dobře zná, zná podstatné texty primární i sekundární, myšlenkově je suverénně absorbuje a dokáže je přehledně resumovat. **Její práci pokládám mimořádně kvalitní**: funguje jako velmi dobrý úvod do dané problematiky – úvod, který v české literárněvědné literatuře absentuje.

Od oponenta se očekává kritický hlas, ale této povinnosti dostávám jen stěží. Vedle několika marginálií (Boileau není „starověká poetika“, s. 44; konec karnevalové kultury je jednou vymezen klasicismem, jednou renesancí, s. 48 a 49) připomínám jen chyby jazykové (standardně chybějící čárka před spojkou „a tak“ apod.) a formální (špatné uvozovky, názvy knih někdy uváděné kurzivou, poněkud chaotická citační norma, chybějící položky v bibliografii – např. citovaný Šklovského text *Úlla Úlla*). Nerozumím větě: „[vnitřní] vícehlasí zachvacuje také samotné předměty, mimojazykovou realitu“ (s. 42). Ale to jsou skutečně jen drobnosti, z nichž o myšlenkové kvalitě práce neplyne nic.

Dovoluji si připojit několik námětů k případnému domýšlení, resp. vylepšení textu. Rozdíl mezi bachtinovskou dialogičností zdůrazňující subverzivitu a Vološinovovým intertextuálním „polopřímým diskurzem“ (s. 82) je analogický dvěma pojetím intertextuality, jak je popisuje R. Lachmannová – možná by její analýzy pomohly rozdíl mezi Bachtinem a Vološinovem nasvítit. – Pojem „diskurz“ u Medvěděva, s. 81, by snad bylo vhodné přeložit v souladu s českou tradicí jako „řeč“. – V úvahách o bachtinovském klíčovém pojmu „karnevalismus“ (na s. 45 se píše o „ustanovení“ karnevalové literatury jako lidové) by bylo vhodné reflektovat kritiku pojmu s „lidovostí“ polemizující (např. Putna v komentáři k novému překladu *Gargantua*). – V žánrosloví pasáži u Medvěděva (s. 85) by bylo dobré využít explicitní kritiku formalismu, jež ve *Formální metodě* na s. 168 zazní („skutečný význam žánru tedy formalisté nepochopili“).

Bod, který mne v práci zaujal nejvíce a který by se snad mohl stát motivem rozpravy u obhajoby (rozpravy, nikoli „zkoušky“, neboť jistý kritický osten není namířen proti kol. Žiškové, ale proti Bachtinovi), jsou samy v práci resumované teze. Souhlasím s autorkou, že z Bachtinových textů plyne jak teze o vícehlasí a karnevalu jako „věčné ideji“ (s. 63), tak teze o dialogičnosti jako „hybné síle literárního vývoje“ (s. 84). Lze ale tyto teze bezproblémově přijmout? A jak bychom jim měli rozumět – je literatura odsouzen k absolutní „romanizaci“? A je dialogičnost a karneval skutečně „věčná idea“ – jednak se ona „věčnost“ poněkud vylučuje s Bachtinem postulovaným historickým monologickým stavem/epochou, jednak je snad „idea“ zavádějící výraz: nejde prostě o konstituent jazykové promluvy? A jak autorka rozumí pojmu „vnitřní vícehlasí“? Lze jej chápat např. jako konotativní extenzi, různé konkretizace pojmu? A může pak být jiný jazyk než polyfonní? „Jednohlasí“ by mohlo existovat snad jen v přísně matematické řeči. A klíčová otázka: je udržitelná polarizující myšlenka dialogického románu a nedialogických žánrů ostatních? Resp.: je zlom monolog/dialog v románu (jev genologický), nebo v Dostojevském (jev autorský/jev autorské revoluce)?

Diplomovou práci Valentýny Žiškové rozhodně a rád **doporučuji k obhajobě** a navrhuji klasifikovat stupněm **výborně.**

V Praze 28. srpna 2024
PhDr. Pavel Šidák, Ph.D.,
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.